

TÜM TÜRLERİYLE
NESNENİN GRAMERİ

VINCENT DESCOMBES

ÇEVİREN
MEHMET ALKAN

VINCENT DESCOMBES

Fransız felsefeci ve yazar (d. 1943). Paris'teki Sosyal Bilimler Yüksek Tahsil Okulu'nda (EHESS) uzun yıllar ders vermiş, çağdaş Fransız felsefesinin en özgün isimlerinden biridir. Fransız düşünsel mirası ile Anglo-Sakson analitik felsefe geleneğini buluşturan Descombes, zihin felsefesi, eylem kuramı ve toplumsal ontoloji alanlarındaki çalışmalarıyla tanınmaktadır. Düşüncesinin merkezinde, varlıkların özünden ziyade onları anlamlandırma biçimlerimizi belirleyen “kavramsal gramer” yer alır. Özneyi soyut bir bilinç noktası olarak görmek yerine, onu eylemler, normlar ve kurumlar gibi kamusal pratikler içinde ele alan Descombes, felsefeyi yeni varlıklar icat etmekten ziyade düşünmenin araçlarını sınayan bir “kavramsal temizlik” işi olarak görür. Bu yaklaşımıyla hem yapısalcılık sonrası Fransız düşüncesini sistematik bir eleştiriye tabi tutmuş hem de sosyal bilimlerin kavramsal temellerini sağlamlaştıran bir köprü kurmuştur. Başlıca eserleri: *Le Mème et l'Autre* (1979), *La Dénrée mentale* (1995), *Les Institutions du sens* (1996), *Le Complément de sujet* (2004).

MEHMET ALKAN

Sivas, Kangal'da doğdu (1966). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu (1987). Bir süre Fransızca öğretmenliği yaptıktan sonra (1989-1993), Kafkas Üniversitesine araştırma görevlisi olarak atandı. Ankara Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünde yüksek lisansını tamamladı (1998). Hacettepe Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı bilim dalında *Le nonconformisme dans l'oeuvre romanesque de Boris Vian* adlı çalışmasıyla doktor unvanı aldı (2004). Hâlen Kafkas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Mütercim Tercümanlık bölümünde doktor öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Başlıca çevirileri: Paul Veyne, *Yunanlılar Mitlerine İnanmışlar mıydı?* (2003, 2016); Blaise Pascal, *Taşra Mektupları* (2021); Wilhelm Gottfried Leibniz, *Anlama Yetisi Üzerine Yeni Denemeler* (2021); Ed. Christine Montalbetti, *Kurmaca* (2022).

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
-------	----

I

ANLAMIN GÖZDEN KAÇIŞI	13
1. Semantik Sorular	13
2. Anlam mı Anlamsızlık mı?	18
3. Kutsal Göstergenin Yorumlanması	21
4. Din Dışı Göstergenin Anlaşılması	31
5. Felsefi Bir Gramer Düşüncesi	34

2

ÇAĞDAŞ FELSEFENİN DİSEL SÜSLERİ	40
1. Dil Eleştirisi	40
2. Deneyim Felsefesindeki Dil	56
3. Fenomenolojide “Anlam”	64
4. Betimleyici Fenomenolojinin Yapısökümü	83
5. Fenomenolojideki Hermenötik Radikalleşme	93
6. Semiyoloji ve Edebi Deneyim Üzerine	110
7. Bir Gramer Sorusu	127

3

TRANSANDANTAL FELSEFENİN MEVCUT YARARI	142
1. Var Olanın Eleştirisi	142
2. Ontoloji	152
3. Transandantal Terimlerin Mantiğı	155

	4	
ONTOLOJİK ÖNERMELERDE	163	
GRAMATİKAL İNDİRGEME		
1. Felsefede İndirgeme Sorunu	163	
2. Genelde-Nesne Ontolojisi	166	
3. Bilinç Nesnesinin Ontolojisi	172	
4. Bilgi Nesnesinin Ontolojisi	189	
	5	
BAĞIMSIZLAŞMIŞ GÖSTERENİN TABELASI ALTINDA	203	
1. Semiyoloji ve İdeoloji Üzerine	203	
2. Dilyetisi, Dil ve Söz	211	
3. Semiyotik ve Semantik	219	
4. Soldaki Hanenin Gizemi	232	
5. Dil[bilim]sel Bir İdealizm Durumu	246	
6. Yapısalcı Yanılgı	255	
7. Arzunun Göstereni	262	
	6	
İNSANLIK KOMEDYASI'NDA WHO'S WHO OYUNU	283	
1. Kurmaca Envanteri	283	
2. Kurmaca Adlar	296	
KAYNAKÇA	317	
DİZİN	325	

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın başlığını gerçek anlamıyla anlamak gerekir. *Gramer*, çünkü ele alınan sorunlar; kimi kez şu ya da bu nesneden (*isteginizin nesnesi, dikkatimin nesnesi*), kimi kez herhangi bir nesneden, hatta felsefedeki gibi, olduğu biçimiyle ele alınan nesneden söz ederken nesneleri ifade ettiğimiz tümcelerın yapıısıyla ilgili sorunlar olacaktır. *Nesnenin grameri*, çünkü burada bir dilin, dillerin ya da bilinen dillerin nesne tümlecini oluşturma biçimi değil, olduğu biçimiyle ele alınan nesne, en nihayetinde nesnenin felsefi grameri söz konusu olacaktır.

Bu denemenin bir incelemeden ziyade bir alıştırma olan ilk üç bölümü, felsefede grameri ilgilendiren sorular sorma konusuna ilgi uyandırmayı amaçlamaktadır. Yani bu bölümler özellikle, o sorular konusundaki düşünsel ilgiyi hemen kabul etmeye hazır olmayan okurlara hitap etmektedir. Fransa’da bu tarzda felsefe yapmaya katı önyargılarla karşı çıkmaktadır. Vaktiyle [sembolik] mantık, günümüzdeyse analitik felsefe adı verilen şeye karşı duyduğumuz küçümseme daha ziyade, çok dikkatli okurları olmak istediğimiz metinler olan, gelenekten gelme ve atıfta bulunduğumuz metinlerin kendisine yönelikmiş gibi görünüyor. Önerme analizi filozof için çok temel düzeyde bir iş olsa da *Theaitetos*’taki herhangi bir sayfanın, *Sofist*’teki herhangi bir sayfanın, *Yorum Üzerine*’nin tümünün, başka birçok metnin üstünden geçeceğiz. Bu işin abecesini, yani ustalarımızın sarıh bir şekilde ortaya koydukları analitik pasajları atlayınca geriye felsefi anlamda hepi topu dünya görüşleri, ahlâki gözlemler ve nihai amaçlar kalacaktır. Bize kalan tüm bu şeyler; matematikçi-

lere teslim etmeye can attığımız mantığa, modası geçmiş diye değerlendirdiğimiz fiziğe, hiç ikna edici olmayan ahlâka, bizden sonrayı ifade eden metafiziğe, açılmamış mektup gibi olan kendi beyanımıza aittir. Ondan sonra, felsefe hocaları felsefenin bittiğini söyleyeceklerdir (haklı olarak, tam da bittiği için devam etmek zorunda olduğunu ya da devam ederek sona vardığını ilave edeceklerdir fakat bu savsaklama, anlamamız gereken şeyin doğrusunun ne olduğundan çok bir taziye benzemektedir).

Devamında gelecek olan üç bölüm nesne kavramıyla ilgili. Burada, bir nesnenin ne olduğuna dair birçok klasik anlayıştaki uyumsuzlukları, bazı tümcelerin yapısında yer alan ayrıntılarla belge üzerinden ortaya koymaya çaba sarf edeceğim.

Bu kitapta sunulan düşüncelerin ne farklı ne de yeni olduğu söylenecek olursa bundan dolayı hiç üzüntü duymam. Bu düşünceler farklı değilse bu benim nazarımda iyiye işarettir. Bu düşünceler kesinlikle yeni de değil, epeydir biliniyorlar ama okullarımızdaki *Orta Düzey Felsefe Dersi* üzerinde yıpratıcı bir etkiye bulunmasınlar diye saklı tutuluyorlar. Fransız düşüncesi şimdiye kadar, felsefenin klasik sorunları bakımından Frege'nin ve onun ardından gelen Wittgenstein'in eserlerinden doğan önemli aydınlanmanın mümkün olan tüm kısmını almamıştır. Elizabeth Anscombe, Peter Geach ya da Michael Dummett gibi Britanyalı yazarların da belirttiği gibi, burada tüm felsefenin genel yönelimi söz konusudur. Burada, felsefede önceliğin epistemolojik soruya mı (*Bunu nasıl biliyorsunuz?*), yoksa analitik soruya mı (*Bunu nasıl söylüyorsunuz?*) verileceği sorulmaktadır. Yani bilimlerde hakikâti arama yöntemine mi, yoksa önermelerin oluşturulma biçiminin incelenmesine mi öncelik verileceği söz konusudur.